

نگاهی گذرا بر زندگینامه حضرت معصومه (سلام الله علیها)

حضرت فاطمه معصومه (س)

در روز اول ذی‌قعدة سال 173 هجری ، در شهر مدینه چشم به جهان گشود. این بانوی بزرگوار ، از همان آغاز ، در محیطی پرورش یافت که پدر و مادر و فرزندان ، همه به فضایل اخلاقی آراسته بودند. عبادت و زهد ، پارسایی و تقوا ، راستگویی و بردباری ، استقامت در برابر ناملایمات ، بخشندگی و پاکدامنی و نیز یاد خدا ، از صفات برجسته این خاندان پاک سیرت و نیکو سرشت به شمار می رفت. پدران این خاندان ، همه برگزیدگان و پیشوایان هدایت ، گوهرهای تابناک امامت و سکان داران کشتی انسانیت بودند.

سرچشمه دانش

حضرت معصومه (س) در خاندانی که سرچشمه علم و تقوا و فضایل اخلاقی بود ، پرورش یافت. پس از آنکه پدر بزرگوار آن بانوی گرامی به شهادت رسید ، فرزند ارجمند آن امام ، یعنی حضرت رضا (ع) عهده دار امر تعلیم و تربیت خواهران و برادران خود شد و مخارج آنان را نیز بر عهده گرفت. در اثر توجهات زیاد آن حضرت ، هر يك از فرزندان امام کاظم (ع) به مقامی والا دست یافتند و زبانزد همگان گشتند. ابن صباغ ملکی در این باره میگوید: هر يك از فرزندان ابی الحسن موسی معروف به کاظم ، فضیلتی مشهور دارد؟ بدون تردید بعد از حضرت رضا (ع) در میان فرزندان امام کاظم (ع) ، حضرت معصومه (س) از نظر علمی و اخلاقی ، والامقام ترین آنان است. این حقیقت از اسامی ، لقب ها ، تعریف ها و توصیفات که ائمه اطهار (ع) از ایشان نموده اند ، آشکار است و این حقیقت روشن می سازد که ایشان نیز چون حضرت زینب (س) ؟ عالمه غیر معلمه ؟ بوده است.

مظهر فضایل

حضرت فاطمه معصومه (س) مظهر فضایل و مقامات است. روایات معصومان (ع) فضیلت ها و مقامات بلندی را به آن حضرت نسبت می دهد. امام صادق (ع) در این باره می فرمایند: آگاه باشید که برای خدا حرمی است و آن مکه است؛ و برای پیامبر خدا حرمی است و آن مدینه است. و برای امیرمؤمنان حرمی است و آن کوفه است. بدانید که حرم من و فرزندانم بعد از من ، قم است. آگاه باشید که قم ، کوفه کوچک ماست ، بدانید بهشت هشت دروازه دارد که سه تای آن ها به سوی قم است. بانویی از فرزندان من به نام فاطمه ، دختر موسی ، در آن جا رحلت می کند که با شفاعت او ، همه شیعیان ما وارد بهشت می شوند.؟

مقام علمي حضرت معصومه (س)

حضرت معصومه (س) از جمله بانوان گرانقدر و والا مقام جهان تشیع است و مقام علمي بلندي دارد. نقل شده که روزي جمعي از شيعيان ، به قصد دیدار حضرت موسي بن جعفر (ع) و پرسیدن پرسش هايي از ایشان ، به مدینه منوره مشرف شدند. چون امام کاظم (ع) در مسافرت بود ، پرسش هاي خود را به حضرت معصومه (س) که در آن هنگام کودکی خردسال بیش نبود ، تحویل دادند. فرداي آن روز براي بار ديگر به منزل امام رفتند ، ولي هنوز ایشان از سفر برگشته بود. پس به ناچار ، پرسش هاي خود را باز خواستند تا در مسافرت بعدي به خدمت امام برسند ، غافل از این که حضرت معصومه (س) جواب پرسش ها را نگاشته است. وقتي پاسخ ها را ملاحظه کردند ، بسيار خوشحال شدند و پس از سپاسگزاري فراوان ، شهر مدینه را ترك گفتند. از قضاي روزگار در بين راه با امام موسي بن جعفر (ع) مواجه شده ، ماجرای خویش را باز گفتند. وقتي امام پاسخ پرسش ها را مطالعه کردند ، سه بار فرمود: پدرش فدایش.

دعا و زیارت ، پر و بال گشودن از گوشه تنهایی ، تا اوج با خدا بودن است. دعا و زیارت ، جامی است زلال از معنویت ناب درکام عطشناک زندگی؛ و زیارت حرم معصومه (س) ، بارقه امیدی در فضای غبارآلود زمانه ، فریاد روح مهجور در هنگامه غفلت و بی خبری ، و نسیمی فرحناک و برخاسته از باغستان های بهشت است. زیارت مرقد فاطمه معصومه (س) ، به انسان اعتماد به نفس می دهد ، و او را از غرق شدن در گرداب نومیدي باز می دارد و به تلاش بیشتر دعوت می کند. زیارت مزار با صفای کریمه اهل بیت (س) ، سبب می شود که زائر حرم ، خود را نیازمند پروردگار ببیند ، در برابر او خضوع کند ، از مرکب غرور و تکبر- که سرچشمه تمامی بدبختی ها و سیه روزی هاست- فرو آید و حضرت معصومه (س) را واسطه درگاه پروردگار عالمیان قرار دهد. بر همین اساس است که برای زیارت آن حضرت ، پاداش بسیار بزرگی وعده داده شده و آن ، ورود به بهشت است. در این باره از امام جواد (ع) نقل شده که فرمود: ?هر کس عمه ام را در قم زیارت کند ، بهشت از آن اوست?.

برگزیدن شهر قم

پس از آنکه حضرت معصومه (ع) به شهر ساوه رسید ، بیمار شد. چون توان رفتن به خراسان را در خود ندید ، تصمیم گرفت به قم برود. یکی از نویسندگان در این باره که چرا حضرت معصومه (س) شهر قم را برگزید ، می نویسد: ?بی تردید می توان گفت که آن بانوی بزرگ ، روی ملهم و آینده نگر داشت و با توجه به آینده قم و محوریتی که بعدها برای این سرزمین پیش می آید - محوریتی که

آرامگاه ایشان مرکز آن خواهد بود - بدین دیار روی آورد. این جریان به خوبی روشن می کند که آن بانوی الهی ، به آینده اسلام و موقعیت این سرزمین توجه داشته و خود را با شتاب بدین سر زمین رسانده و محوریت و مرکزیت آن را با مدفن خود پایه ریزی کرده است.

زیارت حضرت معصومه (س) از منظر روایات

درباره فضیلت زیارت حضرت معصومه (س) روایات فراوانی از پیشوایان معصوم رسیده است. از جمله ، هنگامی که یکی از محدثان برجسته قم ، به نام سعد بن سعد؟ به محضر مقدس امام رضا (س) شرفیاب می شود ، امام هشتم خطاب به ایشان می فرماید: ؟ای سعد! از ما در نزد شما قبری است؟. سعد می گوید: فدایت شوم! آیا قبر فاطمه دختر موسی بن جعفر (س) را می فرمایید؟ می فرماید: ؟آری ، هر کس او را زیارت کند ، در حالی که به حق او آگاه باشد ، بهشت از آن اوست.؟

پیشوای جهان تشیع امام جعفر صادق (س) نیز در این باره می فرماید: ؟هر کس او را زیارت کند ، بهشت بر او واجب گردد؟. و در حدیث دیگری آمده است: ؟زیارت او ، هم سنگ بهشت است؟.

زیارت مأثور درباره حضرت معصومه (ع)

یکی از ویژگیهای حضرت معصومه (س) ، ورود زیارتنامه ای از سوی معصومان (س) درباره ایشان است که پس از حضرت فاطمه زهرا (س) ، او تنها بانوی بزرگوار است که زیارت مأثور دارد. بانوان برجسته ای چون: آمنه بنت وهب ، فاطمه بنت اسد ، خدیجه بنت خویلد ، فاطمه ام البنین ، زینب کبری ، حکیمه خاتون و نرجس خاتون که هیچ شک و تردیدی در مقام بلند و جایگاه رفیع آن ها نیست. هیچ کدام زیارت مأثور از سوی معصومان (س) ندارند و این نشان دهنده مقام والای این بانوی گرانقدر اسلام است. باشد که شیعیان و پیروان اهل بیت عصمت و طهارت (س) به ویژه بانوان ، این مقام بزرگ و عالی را پاس بدارند و همواره الگو و مظهر عفاف و تقوا و حیا باشند. تنها در این صورت است که روح با عظمت این بانوی بزرگ از همه ما خشنود خواهد شد.

امام رضا (ع) و لقب معصومه

حضرت فاطمه معصومه (س) بانویی بهشتی ، غرق در عبادت و نیایش ، پیراسته از زشتی ها و شبنم معطر آفرینش است. شاید یکی از دلایل «معصومه» نامیدن این بانو ، آن باشد که عصمت مادرش حضرت زهرا (س) در او تجلی یافته است. بر اساس پاره ای از روایات ، این لقب از سوی امام رضا (ع) به این بانوی والامقام اسلام وارد شده است؛ چنان که فقیه بلند اندیش و سپید سیرت شیعه ، علامه مجلسی (ع) در اینباره میگوید: امام رضا (ع) در جایی فرمود: «هرکس معصومه را در قم زیارت کند ، مانند کسی است که مرا زیارت کرده است».

کریمه اهل بیت

حضرت معصومه (س) در زبان دانشمندان و فقیهان گران قدر شیعه ، به لقب ?کریمه اهل بیت? یاد می شود. از میان بانوان اهل بیت ، این نام زیبا تنها به آن حضرت اختصاص یافته است. بر اساس روای صادقی و صحیح نسب شناس گرانقدر ، مرحوم آیت الله مرعشی نجفی ، این لقب از طرف امام صادق (ع) بر حضرت معصومه (س) اطلاق شده است. در این رؤیا ، امام صادق (ع) به آیت الله نجفی که با دعا و راز و نیاز ، تلاش پیگیری را برای یافتن قبر مطهر حضرت زهرا (س) آغاز کرده خطاب فرمود: برتو باد به کریمه اهل بیت.

القاب حضرت معصومه (س)

به طور کلی ، سه زیارت نامه برای حضرت معصومه (س) ذکر شده که یکی از آن ها مشهور و دو تای دیگر غیر مشهور است. اسامی و لقب هایی که برای حضرت معصومه (س) در دو زیارت نامه غیر مشهور ذکر شده؛ به قرار ذیل است: طاهره (پاکیزه) ، حمیده (ستوده) ؛ یرّه (نیکوکار) ؛ رشیده (حد یافته) ؛ تقیه (پرهیزگار) ؛ رضیه (خشنود از خدا) ؛ مرضیه (مورد رضایت خدا) ؛ سیده صدیقه (بانوی بسیار راستگو) ؛ سیده رضیه مرضیه (بانوی خشنود خدا و مورد رضای او) ؛ سیده نساء العالمین (سرور زنان عالم) . هم چنین محدثه و عابده از صفات و القابی است که برای حضرت معصومه (س) عنوان شده است.

شفاعت حضرت معصومه (س)

بالاترین جایگاه شفاعت ، از آن رسول گرامی اسلام است که در قرآن کریم ، از آن به ?مقام محمود? تعبیر شده است. همین طور دو تن از بانوان خاندان رسول مکرم اسلام ، شفاعت گسترده ای دارند که بسیار وسیع و جهان شمول است و می تواند همه اهالی محشر را فرا گیرد. این دو بانوی عالی قدر ، صدیقه اطهر ، حضرت فاطمه زهرا (س) و شفیعه روز جزا ، حضرت فاطمه معصومه (س) هستند. در مورد شفاعت گسترده حضرت زهرا (س) همین بس که شفاعت ، مهریه آن حضرت است و به هنگام ازدواج ، پیک وحی طاقه ابریشمی از سوی پروردگار آورد که در آن ، جمله ?خداوند مهریه فاطمه زهرا را ، شفاعت گنهکاران از امت محمد (ص) قرار داد? ، این حدیث از طریق اهل سنت نیز نقل شده است. پس از فاطمه زهرا (س) از جهت گستردگی شفاعت ، هیچ بانویی به شفیعه محشر ، حضرت معصومه (س) نمی رسد. بر همین اساس است که حضرت امام جعفر صادق (ع) فرمودند: ?با شفاعت او ، همه شیعیان ما وارد بهشت می شوند?.

سرّ قداست قم

در احادیث فراوانی به قداست قم اشاره شده است. از جمله امام صادق (ع) قم را حرم اهل بیت (ع) معرفی و خاک آن را ، پاک و پاکیزه تعبیر کرده است. همچنین ایشان در ضمن حدیث مشهوری که درباره قداست قم به گروهی از اهالی ری بیان کردند ، فرمودند: ?بانویی از فرزندان من به نام فاطمه دختر موسی ، در آن جا رحلت می کند که با شفاعت ، او همه شیعیان ما وارد بهشت می شوند?. او می گوید: من این حدیث را هنگامی از امام صادق (ع) شنیدم که حضرت موسی بن جعفر (ع) هنوز دیده به جهان نگشوده بود. این حدیث والا ، از رمز شرافت و قداست قم پرده برمی دارد و روشن می سازد که این همه فضیلت و شرافت این شهر که در روایات آمده ، از ریحانه پیامبر ، کریمه اهل بیت (س) ، مهین بانوی اسلام ، حضرت معصومه (س) سرچشمه می گیرد که در این

سرزمین دیده از جهان فرو می بندد و گرد و خاک این سرزمین را ، توتیای دیدگان حور و ملایک می کند.

محبت و مباحث حضرت معصومه (س) به امام هشتم

مدت 25 سال تمام ، حضرت رضا (ع) تنها فرزند نجمه خاتون بود. پس از يك ربع قرن انتظار ، سرانجام ستاره ای تابان از دامن نجمه درخشید که هم سنگ امام هشتم (ع) بود و امام (ع) توانست والاترین عواطف انباشته شده و در سودای دلش را بر او نثار کند. بین حضرت معصومه و برادرش امام رضا (ع) عواطف سرشار و محبت شگفت انگیزی بود که قلم از ترسیم آن عاجز است. در یکی از معجزات امام کاظم (ع) که حضرت معصومه (ع) نیز نقشی دارد ، هنگامی که نصرانی می پرسد: شما که هستید؟ می فرماید: من معصومه ، خواهر امام رضا (ع) هستم؟. این تعبیر ، از محبت سرشار آن حضرت به برادر بزرگوارش امام رضا (ع) و نیز از مباحث ایشان به این خواهر- برادری سرچشمه می گیرد.

فاطمه معصومه (س) از جهت شخصیت فردی و کمالات روحی ، در بین فرزندان موسی بن جعفر (ع) بعد از برادرش ، علی بن موسی الرضا (ع) در والاترین رتبه جای دارد. این درحالی است که بنا بر مستندات رجالی ، فرزندان دختر امام کاظم (ع) دست کم هجده تن بوده اند و فاطمه در بین این همه بانوی گران قدر ، سرآمد بوده است. حاج شیخ عباس قمی آنگاه که از دختران موسی بن جعفر (ع) سخن می گوید ، درباره فاطمه معصومه (س) می نویسد: ?بر حسب آنچه به ما رسیده ، افضل آن ها ، سیده جلیله معظمه ، فاطمه بنت امام موسی (ع) معروف به حضرت معصومه است.

فضیلت بی نظیر

شیخ محمد تقی تُستری ، در قاموس الرجال ، حضرت معصومه (س) را به عنوان بانوی اسوه معرفی کرد و فضیلت وی را در میان دختران و پسران حضرت موسی بن جعفر (ع) ، غیر از امام رضا (ع) بی نظیر دانسته است. ایشان در این زمینه چنین می نویسند: ?در میان فرزندان امام کاظم (ع) با آن همه کثرتشان ، بعد از امام رضا (ع) کسی هم شأن حضرت معصومه (س) نیست?.

بي گمان اين گونه اظهار نظرها و نگرش به شخصيت فاطمه دختر موسي بن جعفر (ع) بر برداشت هايي استوار است كه از متن و روايات وارده از ائمه اطهار (ع) به دست آمده است. اين روايت ها ، مقام هايي را براي فاطمه معصومه (س) برشمرده اند؛ مقامي كه نظير آن ، براي ديگر برادران و خواهران وي ذكر نكرده اند و به اين ترتيب ، نام فاطمه معصومه (س) در شمار زنان برتر جهان قرار گرفته است.

به جان پاك تو اي دختر امام ، سلام به هر زمان و مكان و به هر مقام ، سلام

تويي كه شاه خراسان بود برادر تو بر آن مقام رفيع و بر اين مقام ، سلام

به هر عدد كه تكلم شود به ليل و نهار هزار بار فزون تر ز هر كلام ، سلام

صبح تا شب و از شام ، تا طلوعه صبح بر آستانه قدست علي الدوام ، سلام

در آسمان ولايت ، مه تمامي تـوز پاي تا به سرت اي مه تمام ، سلام

به پيشگاه تو اي خواهر شه کونين ز فرد فرد خلیق ، به صبح و شام سلام

منم که هر سر مویم به هر زمان گوید به جان پاک تو اي دختر امام ، سلام

حضرت فاطمه (س) پس از ورود به شهر قم ، تنها هفده روز در قید حیات بود و سپس دعوت حق را لبیک گفت و به سوی بهشت برین پرواز کرد. این حادثه در سال 201 هجری رخ داد. سلام بر این بانوی بزرگوار اسلام از روز طلوع تا لحظه غروب. درود بر روح تابناک معصومه (س) که اینک آفتاب حرم باصفایش ، زمین قم را نورانی کرده است. سلام بر سالار زنان جهان و فرزند پیام آوران مهر و مهتران جوانان بهشتی. ای فاطمه! در روز قیامت ، شفیع ما باش که تو در نزد خدا ، جایگاهی ویژه برای شفاعت داری.